

KINIK BOYUNUN ALAŞEHİR AĞIZLARINA ETKİLERİ

Sevda ERATALAY*

ÖZET

Oğuz boylarının (Kayı, Kınık, Salur, Avşar vs.) Anadolu'ya göçü, şüphesiz, bölgede ağız tabakalarının oluşmasındaki en büyük etkidir. Anadolu'nun çeşitli bölgelerine yerleşmiş olan bu boyların dağılımı tam olarak tespit edilememiştir. Bu sorunu çözmek için, uzun soluklu ağız araştırmaları yapmak gerekir. Ağızlar, dilin önemli kaynaklarıdır. Herhangi bir bölgede yöre halkının kullandığı ağız özelliği, geçmişe yönelik soruların cevaplanmasında yardımcı olmaktadır. Bu amaçla çalışmada, Manisa'nın Alaşehir İlçesi'ne bağlı köylerden derlenen metinlerin dil özellikleri ile Kınık boyu dil özellikleri karşılaştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Alaşehir Ağızları, Oğuz Türkçesi, Kınık Ağzı.

EFFECTS OF THE KINIK TRIBE IN DIALECT OF ALAŞEHİR

ABSTRACT

Certainly in the formation of dialects in Anatolia, the migration of Oghuz phratries (Kayı, Kınık, Salur, Avşar v.s) to this region has been the most important factor. The distribution of phratries in the various parts of the region has not been determined yet. To solve and clarify this issue, long term and comprehensive studies are needed to be carried out. Dialects are important sources of the language. A dialect's specialities which is used in a common area by the local inhabitants may help to answer some questions about the past. To this end, in this study the language features the texts collected from the villages of Alaşehir, Manisa and these features have been compared with those of Kınık phratry.

Keywords: Alaşehir Dialects, Oghuz Dialect, Kınık Dialect.

Anadolu, tarih içinde sayısız medeniyete kaynaklık etmiş geçiş bölgelerinden biridir. Farklı kültürler; dili, edebiyatı, geleneği, sanatı, dini ile Anadolu'yu zenginleştirmişlerdir. Çünkü bölgeye gelen, konan-göçen ya da yerleşen her kültür kendine özgü pek çok ürünü de beraberinde getirmiş olur. Bu ürünlerden biri de şüphesiz ağızlardır. Ağız, *"bir lehçe veya şive içerisinde, daha küçük yerleşim bölgelerinde yazı diline oranla söyleyiş bakımından farklılık gösteren konuşma biçimleridir"*¹. Bu tanım doğrultusunda; Anadolu'da fazlaca söyleyiş farklılığının bulunduğu düşünülebilir. Çünkü Anadolu'da lehçe-şive olarak tanımladığımız dil özellikleri göze çarpmaktadır. Örneğin; Doğu Anadolu bölgesinin bazı yerlerinde Azerbaycan Türkçesinin etkisi görülürken², Doğu Karadeniz ağızlarında da Kıpçakça dil özelliklerinden söz edilmektedir³. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda, Anadolu'nun ağız çeşitliliği yönünden ne kadar zengin olduğu anlaşılmaktadır.

* Arş. Gör., Yüzcüncü Yıl Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı, elmek: sevdaeratalay@hotmail.com

¹ Mustafa Özkan, **Tarih İçinde Türk Dili**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1999. s.8

² Ahmet Bican Ercilasun, **Doğu Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması**, TKA, XXIII/1-2, 1985, s.221.

³ Can Özgür, "Doğu Karadeniz Ağızlarında Kıpçakça Üzerine Tespitler", **Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi**, S.13, Ankara, 2002, s.119-124.

Ağızlar, dilin önemli kaynaklarından. Herhangi bir bölgede yöre halkının kullandığı ağız özelliği, geçmişe yönelik soruların cevaplanmasında yardımcı olmaktadır. Halk ağızları, geleneksel dil özelliklerini koruyan ve bu özellikleri yaşatmaya çalışan kalkan gibidir. Geçmişin izlerini sözcüklerde saklayan halk, kendi yaşantısının da katkısıyla yeni türetme yollarını keşfetmektedir. Her bölgenin kendi içinde geliştirmiş olduğu ağız özelliği, aynı zamanda o bölgenin tarihi geçmişine de ayna tutmaktır. Bu bağlamda yapılan ağız çalışmaları; dilin, karanlık dönemlerine ışık tutacak düşüncesi ile özen gösterilen alanların başında gelmektedir.

Türkiye Türkçesi ağızları üzerine ilk araştırmalar 1867 yılından itibaren başlamış ve genellikle yabancı Türkologlar tarafından yapılmıştır. İlk araştırmalar daha çok folklorik unsurları içerdiğinden ağız özellikleri açısından tam olarak doğru sonuç vermez. A. Maksimov, J. Thury, I. Kunos, M. Hartmann, K.Foy, V. Pisarev, F. Giese, J. Deny, T. Kowalski, M. Räsänen gibi önemli isimler bu alanda çalışmalar yapan Türkologlar arasındadır. Dilbilgisi çerçevesinde; Türkiye Türkçesi ağızları üzerine, Lehistanlı Türkolog Tadeusz Kowalski - o dönem ele alınarak düşünüldüğünde- bize en geniş ve en doğru bilgiyi ulaştıran isim olarak bilinir⁴.

Türkiye’de ağız araştırmaları özellikle Cumhuriyet döneminden sonra gelişme gösterir ve bu durum son yıllarda gittikçe ilerleme kaydeder. 1940’lı yıllarda başlayan -1932 yılında yapılan dil devriminin bunda katkısı büyüktür- ağız çalışmaları oldukça geç kalınmış çalışmalardır. Bu çalışmalar daha çok geçmişte yapılmış araştırmalara dayanmaktadır.

Bu çalışmaların başlamasından sonra; halkın kullandığı sözcükleri tespit edip bir araya getirmek ve bu doğrultuda Türkçe adına önemli adımlar atmak amacıyla, halk ağzından derlenen sözcüklerin tespitine gidilmiştir. Bu amaçla Türk Dil Kurumu 1939 ve 1949 yılları arasında *Türkiyede Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi*’ni yayınlamıştır. Daha sonra bu Derleme Sözlüğü’nün de eksiklikleri göz önünde bulundurularak ikinci sözlük çalışmasına gidilmiştir. 1952 yılında yeni bir Derleme Sözlüğü oluşturulup 1975 yılı sonrasına kadar devam etmiştir. Diğer bir sözlük de Hamit Zübeyir Koşay ve Orhan Acıpayamlı (Aydın) tarafından 1952 yılında yayınlanan *Anadilden Derlemeler* adlı çalışmadır⁵.

Ağız çalışmalarına metin derlemeleri açısından bakıldığında; akla gelen ilk isim, Ahmet Caferoğlu’dur. Dil çalışmalarının önemli basamağını oluşturan Caferoğlu, henüz gelişme göstermemiş olan teknoloji ve pek çok sebepten dolayı çalışmalarını sağlıklı biçimde yansıtamamıştır. Caferoğlu, pek çok ağız çalışmasının oluşumuna zemin hazırlamış önemli Türkologlardandır. Türkiye Türkçesi ağızları üzerine çalışma yapan önemli pek çok isim bulunmaktadır⁶.

Bu çalışma ile karşılaştırmalı bir ağız araştırması amaçlanmıştır. Burada Manisa’nın ilçelerinden Alaşehir’in ağız özellikleri ve Oğuz boylarından biri olan Kınık boyunun dil özellikleri karşılaştırılmıştır. Çalışmada öncelikle; Türk dili ve kültürü üzerine pek çok bilgiyi, ilk elden bize ulaştıran Kaşgarlı Mahmut’un Oğuzlar ve Oğuz Türkçesi ile ilgili görüşlerinden hareketle, Oğuzlar ve Oğuz tarihi üzerine kısa bilgiler verilmiş, daha sonra da bu iki ağız özelliği örneklerle

⁴ Zeynep Korkmaz, “Anadolu Ağız Araştırmalarına Toplu Bir Bakış” *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C.II, TDK.Yay., Ankara, 1995, s.232-234.

⁵ Zeynep Korkmaz, “Anadolu Ağızları Üzerindeki Araştırmaların Bugünkü Durumu ve Karşılaştığı Sorunlar” *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C.II, TDK.Yay., Ankara, 1995, s.199-202.

⁶Türkiye Türkçesi ağızları üzerine çalışma yapan önemli isimler ve onların çalışmalarını; Zeynep Korkmaz, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar* adlı eserin II. Cildinde yer alan “Anadolu Ağız Araştırmalarına Toplu Bir Bakış” başlıklı makalesinde geniş biçimde yer verir. Ayrıca; Prof. Dr. Tuncer Gülensoy ve Dr. Ercan Alkaya’nın 2003 yılında Akçağ Yayınlarından çıkan *Türkiye Türkçesi Ağızları Bibliyografyası* adlı eserde de sistematik biçimde sıralanmış pek çok ağız çalışması yer alır.

karşılaştırılmaya ve ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. XI. yüzyıldan sonra Anadolu'ya göç etmeye başlayan Oğuzlar, bölgede pek çok iz bırakmıştır. Bu bağlamda Anadolu'daki pek çok ağız özelliğini, Oğuzların dil özelliklerinde aramak gerekmektedir.

1. Oğuz tarihi ve Anadolu'da Oğuzlar

1.1 Oğuz Tarihi

Tarihi kaynaklara göre Şamanist göçebe olarak VI. ve VIII. yüzyılda ortaya çıkan Oğuzlar, Göktürk Devleti'nin de kurucuları arasında sayılır. Bu sebeple Oğuz adı özellikle Orhun ve Yenisey yazıtlarında sıklıkla kullanılmaktadır. Yenisey Yazıtlarında altı boy olarak belirtilen Oğuzlar, Uygurların Göktürk Devletine son vermesinden sonra (M.S 744 yılında) Uygur egemenliği altına girmiştir. Daha sonra Oğuzların bir bölümü batıya göç ederek Aral Gölü'nün kuzeyinde kendi yaşamlarını devam ettirmeye çalışmışlardır. Oğuzlar kendi içinde doğu ve batı kolu olmak üzere ikiye ayrılır. Dillerinde s/z seslerinin egemen olduğu doğu kolunu Oğuzlar oluştururken; r/l seslerinin hâkim olduğu batı grubunu da soydaşları olan Oğuzlar oluşturur.

Kaşgarlı Mahmut, Oğuzların 22 boydan oluştuklarını dile getirir. Kaşgarlı'ya göre iki boy Oğuz boyundan değildir. Bu iki boyun sayıları yetersiz olduğu gibi kendilerini tanımlayacak Oğuz damgası da bulunmamaktadır. Ebulgazi Bahadır Han'ın *Şecere-i Terakime* adlı eserine göre; Oğuz Han altı oğlundan her birine dört bölük Oğuz boyu paylaşmıştır. Bu paylaşımın sonucu olarak da Oğuz boyları, 24 Oğuz boyuna karşılık gelmektedir⁷. Aynı şekilde Faruk Sümer de Oğuz boylarının tam listesinin XIV. yüzyılın başlarında Reşideddin tarafından oluşturulduğunu ve o listede de 24 Oğuz boyundan bahsedildiğini bildirmiştir⁸.

X. yüzyılda batıya doğru göç ederek İran ve Azerbaycan dolaylarına yerleşen Oğuz boylarından bazıları Türkmenistan'da kalır. Kıpçak bölgesinde Büyük Oğuz Devleti'ni kuran Oğuzlar, XI. yüzyıldan sonra İslamiyet'i seçerek göçebelikten yerleşik hayata geçmiş ve Sırderya kıyısında Yenikent'i kurmuşlardır⁹.

XI. yüzyıldan sonra kalabalık Türk kuvvetleri halinde Anadolu ve Suriye bölgelerine kadar gelen Oğuzlar, İslamiyet'i kabul ettikten sonra Türkmen adıyla anılmaya başlanır. Oğuzlar, tarihte ilk büyük devletleri olan Selçuklular, Kınık boyuna dayandırarak kurmuşlardır. Selçuklu soyunun zayıflamasında da etkili olan Oğuzlar, daha sonra Osmanlı hanedanlığı kanalıyla iktidarı Kayılara bırakarak altı yüz sene gibi uzun bir müddet Türk ve İslam aleminin liderliğini yapmışlardır¹⁰.

1.2. Oğuzların Anadolu Sahnesine Çıkışı

Anadolu'yu zengin kılan önemli basamaklardan biri de beylikler ve boylardır. Moğol baskınından kurtulan ve kendi kültürünü yaşatmaya çalışan Oğuzlar, özellikle 1071 Malazgirt Zaferi'nden sonra Türkistan ve İran'da bulunan soydaşlarının da yardımıyla yavaş yavaş Anadolu topraklarında varlığını hissettirmeye başlar¹¹. Oğuz boylarının XI. yüzyıldan itibaren bölgeye göç etmesiyle birlikte Anadolu, yavaş yavaş Türk yurdu haline gelmeye başlar. Büyük Selçuklu Devleti'nin kuruluşundan önce Oğuzların, Selçuk Bey'in oğlu Arslan Yabgu'ya bağlı oldukları bilinir. Gaznelilerden kaçan Oğuzlar bu dönemde Anadolu'ya girmişler ve Azerbaycan'dan Diyarbakır'a kadar yayılmaya başlamışlardır. Bizans hâkimiyetinin kırılması ve Anadolu'da Selçuklu hâkimiyetinin başlaması 1040 yılına rastlar. Yine bu dönem içinde Türkmenler de yurt

⁷ A. Dilaçar, *Türk Diline Genel Bir Bakış*, TDK Yay., Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1964, s. 87-88.

⁸ Faruk Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler)*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1992, s. 3.

⁹ Fuat Bozkurt, *Türklerin Dili*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, II. Baskı, Ankara, 2002, s. 229.

¹⁰ Sadettin Gömeç, Oğuz Kağan'ın Kimliği, Oğuzlar ve Oğuz-Kağan Destanları Üzerine Bir-İki Söz, s.118. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/32/238> (ET:29.09.2010)

¹¹ Faruk Sümer, age., s. 5

bulmak adına Anadolu'ya gelip yerleşmiş ve burada tampon bölge oluşturma çabasına girmiştir. Özellikle 1071 Malazgirt zaferinden sonra Bizans'ın gücü tamamen kırılmış ve bu tarihten itibaren Anadolu Türk yurdu haline gelmeye başlamıştır. Anadolu'nun yanı sıra Azerbaycan, Irak ve Suriye de Oğuz göçlerine sahne olmuştur. Oğuzlar yerleştikleri bölgelere Türkçe adlar vermiş ve tüm varlıklarıyla Anadolu'da hissedilmeye başlamışlardır.

Oğuzlar, Anadolu'ya XI.- XV. yüzyıllar arası göç etmiş ve daha önce de belirtildiği üzere bu bölgeyi ağız özelliği açısından etkileyerek pek çok ağız çeşidinin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Oğuzların dil özellikleri, XIII. yüzyıldan itibaren Anadolu'da; hâkim unsur olarak dikkat çeker. Çünkü bu yüzyıl, siyasi gelişmelerin yanı sıra Oğuz Türkçesine dayalı yeni bir yazı tarihinin de başlangıcını oluşturur¹².

2. Oğuz Türkçesi ve Evreleri

2.1. Oğuz Türkçesi

Yazın ve dil açısından geç kalmış sayılan Oğuzların; tarihsel açıdan bakıldığında; adının yeni olmadığı görülür. Oğuz adı Köktürk Yazıtlarında boy adı olarak verilmektedir.

“...tokuz Oguz begleri budunu bu sabımın edgüti eşid...” (Dokuz Oğuz beyleri, milleti!.. bu sözümü iyice işit...)¹³.

Karahanlı döneminde de varlık gösteren Oğuzlar, kendi yapıları içinde bağımsız bir devlet olma olgusunu gerçekleştiremediklerinden dolayı dil açısından geç kalmış sayılırlar.

Hayati Develi Oğuz Türkçesi'ni konuşma dili bakımından “X. yüzyılda Önasya'da varlığını hissettirmekte ve XI. yüzyılda da batı ve Anadolu'da etkilerini göstermektedir”¹⁴ der. Orta Türkçenin üçüncü evresi olarak bilinen Batı Türkçesinin kaynağı bazı Türk dili araştırmacılarına göre; Eski Osmanlıca veya Eski Anadolu Türkçesi biçiminde tanımlanır. Bu Türkçenin kaynağını Oğuz Türkçesi oluşturur.

Oğuz Türkçesinin hemen ardından gelen Selçuklu Türkçesi özellikle XII. yüzyılın sonlarına doğru gelişme göstermiştir. Selçuklu Türkçesinin temellerini, sadece halkın kullandığı Karahanlı Türkçesi ve Oğuz Türkçesi oluşturur. Çünkü bu dönemde bilim dili olarak Arapça, yazın dili olarak Farsça kullanılmıştır¹⁵.

Oğuz Türkçesi dil açısından güçlenmeye ve kendini göstermeye başladıktan sonra (XIII. yüzyıl ve sonrası) Anadolu'da kullanımı artmış ve yazı dillerinin ortaya çıkmasıyla yeni bir döneme girilmesini sağlamıştır.

Bu gelişmeler doğrultusunda Eski Anadolu Türkçesi adı altında Batı Türkçesi'nin bir evresi başlamıştır ki bu evre, Oğuz Türkçesi temelleri üzerinde oturmaktadır. Türkologlar Oğuz Türkçesini birkaç evreye ayırarak incelemektedir.

2.2. Oğuz Türkçesinin Evreleri

Pek çok Türk dili araştırmacısı Oğuz Türkçesi'ni farklı sınıflandırmalar yaparak araştırmıştır. Muharrem Ergin'e göre Oğuz Türkçesi, Hazar Denizi'nden Balkanlara kadar uzanan *Batı Türkçesi* biçiminde tanımlanır. Ergin Oğuz Türkçesi'ni;

¹²Leylâ Karahan, *Anadolu'da Türk Yazı Dilinin Gelişimi*, Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, No: 3, 2002, s. 147.

¹³Hüseyin Namık Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, TDK Yay. Ankara, 1994, s. 22.

¹⁴Hayati Develi, “Eski Türkiye Türkçesi Ağızlarının Sınıflandırılması”, *Turkish Studies*, (Ed. Mehmet Dursun Erdem), www.turkishstudies.net, (ET. 12.03.2010)

¹⁵Fuat Bozkurt, age., s. 232.

- a. Doğu Oğuzca (Azeri Türkçesi)
- b. Batı Oğuzca (Osmanlı Türkçesi)

olmak üzere iki alt başlık altında inceler¹⁶.

Hayati Develi; “bir taraftan coğrafi şartların ve zaman'ın etkisiyle farklı "ağız"lara bölünüp gelişirken bir taraftan da bu ağızlar kendi içlerinde birleşerek bir kaç "standart" etrafında toplanmıştır. XXI. yüzyıldan geriye doğru baktığımızda yazılı metinlerden tespit edebildiğimiz kadariyle Oğuzcanın, iki büyük standart oluşturduğunu görmekteyiz¹⁷.” biçiminde açıkladığı Oğuz Türkçesi’ni

- a. Türkiye Türkçesi
- b. Azerbaycan Türkçesi alt başlıkları altında ele alır.

Fuat Bozkurt Oğuz Türkçesi’ni, farklı ve daha geniş bir sınıflandırma ile Önasya’daki geçmişi, tarihsel ve toplumsal süreç içinde olmak üzere üç evrede ele alır. Bozkurt bu süreçleri,

- a. Selçuklu Türkçesi
- b. Anadolu Beylikleri Türkçesi
- c. Kuruluş Yılları Türkçesi

biçiminde belirtir¹⁸.

Baskakov 1960 yılında yaptığı sınıflandırmada ise, öz Oğuz grubu olarak ‘Batı’ terimini kullanır. Baskakov’a göre Oğuz Türkçesi;

- a) *Oğuz-Türkmen*, grubu içinde X. ve XI. yüzyıl Eski Osmanlıca bulunmaktadır.
- b) *Oğuz-Bulgar* grubu; Uz, Peçenek, Gagauz, Balkan Türk lehçe ve ağızlarından oluşur.
- c) *Oğuz-Selçuk* grubu içinde ise Selçuk, Osmanlı, Azeri ve Kırım Oğuzcası olarak ayrılır.

Ayrıca Baskakov’un; Karahanlı, Harezmi, Doğu Altın Ordu, Çağatay, Eski Özbek, Yeni Özbek ve Yeni Uygur lehçelerini de “Karluk-Uygur alt grubu” başlığı altında Karluk grubuna bağladığı görülmektedir. Bu bağlamda Baskakov, Oğuz lehçelerini; birinci derecede Güneydoğu (Karluk) ve ikinci derecede Kuzeybatı (Kıpçak) grupları ile ilişkilendirmektedir¹⁹.

Johannes Benzing ve Karl Heinrich Menges “Türk Dillerinin Sınıflandırılması” adlı çalışmada farklı bir sınıflandırma yaparlar. Bu sınıflandırma ile Benzing ve Menges, Güney Türkçesi (Oğuz gurubu) içerisine belli dillerin girdiğini belirtir. Benzing ve Menges’in sınıflandırmasına göre;

a) *Osmanlıca*, (Türkiye Türkçesi, Türkçe) Anadolu ve Rumeli lehçeleri (Trakya, Makedonya Türkçesi ve Gagauzca da sayılabilir.) ile Kırım’ın güneyinde konuşulan Kırım Osmanlıcası bu grup içerisinde belirtilir.

b) *Azerice*, Rus Azerbaycanı, Kuzey-Batı İran, Güney İran’daki Kaşkay dili.

c) *Türkmençe*, Rus Türkmenistan’ı, Kuzey-Doğu İran ve Hazar Denizi’nin kuzey-batı kıyılarında konuşulan dil biçiminde Türk dillerini sınıflandırmışlardır.

¹⁶ Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Basım/Yayın/Tanıtım, İstanbul, 1998, s. 15.

¹⁷ Hayati Develi, agm., (ET. 12.03.2010)

¹⁸ Fuat Bozkurt, age., s. 231.

¹⁹ A. Dilaçar, age., s. 92-93.

Ayrıca; Benzing ve Menges Oğuz grubu ile ilgili olarak “Kaşgarlı’nın sözünü ettiği Oğuz kelimelerinin; XIII. yüzyıl Selçuklu metinleri, XIV. yüzyıl başlangıcından bu yana gelen eski Osmanlıca metinler ve XIV. yüzyılın sözlüklerindeki ‘Türkmen’ kelimeleri gibi.” biçiminde görüş bildirirler²⁰.

2.3. Türkiye Türkçesi Ağzlarında Oğuzca Unsurlar

Kaşgarlı Mahmut, Oğuz boylarından her birinin, kendi içinde geliştirdiği farklı ağız özelliğinin bulunduğunu söyler. Kaşgarlı eserinde, Oğuzların ve Kıpçakların aynı ağız özelliğini taşıdığını belirterek pek çok dil özelliğini örneklerle anlatır²¹. Eserinde Türklerin dil özelliklerinin yanı sıra pek çok milletin ya da boyun dil özelliğinden de söz eden Kaşgarlı Mahmut aynı zamanda bu sebeple karşılaştırmalı dil çalışmalarının da öncülüğünü yapmış olur.

Ahmet Bican Ercilasun’un da dile getirdiği gibi, *Divan-ı Lüğâti’t Türk*’te özellikle Oğuz ağzına yer verilir. Kaşgarlı Mahmut, Arapların Türkçe öğrenmesi bakımından bu eseri gerekli görür ve bunun için de eserini, Oğuz Türklerinin dil özelliklerini göz önünde bulundurarak oluşturur. O dönem; Arapların en çok ilişki içinde bulunduğu Türkler, Oğuz Türkleridir. O tarihte Türkmenistan, Azerbaycan ve Anadolu Türkmen Oğuzları aynı yönetim altındadır. Bu sebeptir ki XI. yüzyılın sonlarında henüz yazı diline dönüşmeyen Oğuz Türkçesi, Türkistan’dan Marmara ve Batı Anadolu bölgelerine kadar uzanan geniş bir coğrafyada konuşma dili olarak kullanılmıştır²².

Anadolu, özellikle Oğuz boylarının yerleşmesinden sonra farklı ağız özellikleri ile karşılaşmıştır. Bu durum bugün hemen her bölgede kendini hissettirir. Bazı sözcükler aynı bölgenin farklı yerlerinde bile değişiklikler gösterebilmektedir. Kaşgarlı Mahmut, Oğuz boylarının her birinin değişik ağız özellikleri ile konuştuğunu dile getirir. Bu sebeptir ki Anadolu’da varlığını hissettiren Oğuz boyları, kendi kültürlerini yansıttıkları gibi ağız özelliklerini de yöreye yaymışlardır. Bu durum Anadolu insanının yaşattığı pek çok sözcük ve gelenekte görülmektedir.

Anadolu’nun hemen her bölgesindeki pek çok ilde Oğuz boylarından herhangi birinin adını taşıyan pek çok köy ya da yerleşim yeri olduğu bilinmektedir. Bu durum; elbette o yöreye verilen Oğuz boyunun adını, yine o boyun dil özelliklerini taşıması açısından kesin bilgi vermez; ancak bugün Anadolu’da bulunan pek çok ağız özelliği, bazı Oğuz boylarıyla benzer dil özelliklerini yansıması bakımından önem taşır.

Leylâ Karahan özellikle, Kaşgarlı’nın Oğuz Türkçesi dil özellikleri olarak belirlediği bazı örneklerden yola çıkarak ($t > d$, $d > y$ değişimleri, kelime başında $b > m$ değişiminde b ’lerin korunması, g düşmesi) Eski Anadolu Türkçesi ve Türkiye Türkçesi ağzlarının Oğuz Türkçesi ile ortak dil özelliklerine sahip olduğunu dile getirir²³.

Zeynep Korkmaz, “Anadolu Ağzlarının Etnik Yapı İle İlişkisi Sorunu” adlı makalesinde; Anadolu’da bulunan bazı Oğuz boylarını tespit ederek yine bu Oğuz boylarının bir takım dil

²⁰ Johannes Benzing ve Karl Heinrich Menges, “Türk Dillerinin Sınıflandırılması”, **Tarihî Türk Şiveleri**, Çev.: Mehmet Akalın, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1998, s. 3

²¹ Besim Atalay, **Divanü Lügat-it-Türk Tercümesi**, C. I, TDK Yay., Ankara, 1998, s. 28-35.

²² A.Bican Ercilasun, “Oğuz-Türkmen Dil Kaynakları”, **Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi**, S. 11, Bahar, 2001, s. 7

²³ Leylâ Karahan, “Eski Anadolu Türkçesinin Kuruluşunda Yazı Dili-Ağız İlişkisi” **Turkish Studies**, (Ed. Mehmet Dursun Erdem), www.turkishstudies.net, (ET. 14.03.2010)

özelliklerini ayrıntılı biçimde işler²⁴. Burada; Salur, Kınık ve Avşar boylarının ağız özelliklerini tek tek açıklayan Korkmaz, bu boylar hakkında da geniş bilgiler verir.

Güney-batı Anadolu, etnik bakımdan Oğuzların gelip yerleştiği bölgeler arasındadır. Burası daha sonra bölgeye göç eden Yörük ve Türkmen boylarının yerleşim yeri olarak bilinir²⁵.

Oğuz boyları içinde önemli bir yere sahip olan ve üçüncü büyük Oğuz boyu olarak tanınan Kınık boyu dil özellikleri ile Batı-Anadolu'da yer alan Alaşehir ve çevresi ağız özelliklerinin karşılaştırılması incelememizin ana konusunu oluşturmaktadır.

2.4. Batı Anadolu'da Oğuzca Yer Adları

Batı Anadolu'da bulunan pek çok köy ya da yerleşim yerinin adı bugün, Oğuz boy adlarından kaynaklanmaktadır. Faruk Sümer'e göre Manisa'nın Kırkağaç ilçesine bağlı olan Halka Havlu köyü aslında Oğuz boyu olan Alka Evli olması ihtimalini akla getirir²⁶.

Alka Evliler yirmi dört Oğuz boyundan biridir. Anadolu'nun fetih ve zaferlerine katılmayan boy olarak da bilinen bu boy Kaşgarlı'da Alka-Bölük, Reşideddin'de ise Alkaravlı biçiminde geçmektedir; Reşideddin'in sınıflandırmasına dayanarak yeni sınıflandırmalar yapan Ebu'l-Gazi ve Yazıcı-oğlu bu boyu Alka Evli adıyla anmaktadır²⁷.

İnceleme bölgemiz olan Alaşehir'de Oğuz boylarının isimleri ile kurulmuş pek çok merkez köye rastlanır. Örneğin Avşar köyü Alaşehir'e bağlı köylerden biridir. Faruk Demirtaş "Osmanlı Devrinde Anadolu'da Oğuz Boyları" adlı yazısında bu boyla ilgili geniş bilgiler verir. Avşar boyunun Oğuz boyu içinde önemli bir yere sahip olduğunu belirten Demirtaş; 'Yörükler arasında Avşarlar' alt başlığı altında; bu boyun Uşak ve Aydın çevrelerinde bulunduğunu dile getirir. Özellikle XVI. yüzyılda Anadolu'nun Batı tarafında bulunan Avşarlara bu döneme ait defterlerde de rastlandığını açıklar. Hatta Aydın ve çevresindeki cemmat-i Avşarlu ve Balabanlu oymaklarından bahseder²⁸. Bugün Alaşehir ve çevresinde Balaban, Balabancı ve Balabanlı soyadını taşıyan pek çok aile bulunmaktadır. Ayrıca Alaşehir'in köylerinde pek çok sokak isminin de Balaban Sokak olması dikkat çekicidir. Avşar adını taşıyan pek çok köye bugün Bolu, Kastamonu, Konya, Kütahya, Ankara ve Kayseri gibi illerde de rastlanılmaktadır²⁹.

XVI. yüzyıla ait Osmanlı tahrir defterlerine bakıldığında Kınıklara ait seksen bir yer adının bulunduğu görülmektedir. Bu da Anadolu'nun Türk yurdu haline gelmesinde Kayı, Avşar ve diğer birkaç boy ile birlikte Kınık boyunun da birinci derecede tesirli olduğunu ortaya koymaktadır. Kınık yer adlarından dokuzar köy Ankara ile Kütahya'da, sekiz köy Sivas, altı köy Bursa ve Konya, beşer köy Çankırı ile Karahisarısâhib, dörder köy de Malatya ve Kastamonu sancaklarında bulunmaktaydı. Bu köylerin bulunduğu bazı yöreler, Kınıkların nüfus olarak en çok hangi merkezlere yerleştiklerini de göstermektedir³⁰.

Anadolu'nun hemen her bölgesinde izlerine rastladığımız Oğuz boylarından bazılarını sadece bir bölge ile sınırlandırmak herhalde yanlış olur. Bu bağlamda Oğuz boylarından her birinin

²⁴ Zeynep Korkmaz, "Anadolu Ağızlarının Etnik Yapı ile İlişkisi Sorunu", **T.D.A.Y Belleten**, Ankara, 1971, 21-32.

²⁵ Zeynep Korkmaz, **Güney-Batı Anadolu Ağızları, Ses Bilgisi (Fonetik)**, TDK Yay. Ankara, 1994, Giriş Bölümü.

²⁶ Faruk Sümer, age., s.255.

²⁷ Faruk Sümer, age., s.254.

²⁸ Faruk Demirtaş, "Osmanlı Devrinde Anadolu'da Oğuz Boyları", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Dergisi, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/>, s. 345.

²⁹ Faruk Sümer, age., s. 235.

³⁰ Faruk Sümer, "Kınık", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.25, Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, Ankara, 2002, s.418.

Anadolu'nun pek çok bölgesine dağıldığını; ayrıca birden fazla boyun bir bölgenin sınırları içinde bulunduğunu görmek mümkündür.

Anadolu'da farklı Oğuz boylarının bulunması; elbette ağız çeşitliliğinin oluşmasında etkilidir. Bazı bölgelerde birden fazla boyun bulunması, ağız özelliklerinde karışmaları beraberinde getirmektedir. Bu nedenle çalışma bölgesinde Kınık boyu dil özelliklerinin yanı sıra Avşar boyunun dil özellikleri de görülmektedir.

3. Kınık Boyu ve Dil Özellikleri

3.1. Kınıklar

Kınıklar Oğuzların önemli bir bölümünü oluşturan boylardandır. Bu boy aynı zamanda Selçuklu hanedanının kurucusu olarak da bilinir³¹. Kaşgarlı Mahmut, Kınıklılara Oğuz boyları listesinde ilk sırada yer verir ve bu boyu çağının sultanlarının boyu olarak belirtir. Reşidüddin Fazlullah'ın *Câmi'u't-tevârih* adlı eserinde tam ve ayrıntılı olarak verilen Oğuz boyları listesine göre Kınıklar, listenin sonunda yirmi dördüncü sırada yer alır. İğdir, Büğdüz ve Yıva boylarıyla birlikte Deniz Han'ın oğulları arasında gösterilen Kınık boy adının "her yerde yüce" anlamına geldiği de belirtilmiştir.

Moğol istilasının sonucu, Seyhun boylarında bulunan Kınık boylarından bir kısmı Bozok ve Üçok boylarının büyük kollarından teşekkül eden Türkmen kümesi içinde Anadolu'ya gelir. Daha sonra Moğolların Anadolu'ya ayak basması ile birlikte bu Türkmen kümesi Suriye'ye göç eder. Yüregir, Salur, Bayındır ve Kınık'tan meydana gelen Üçoklar Memlüklerin yanında Çukurova'nın fethine katılır. Daha sonra yine Kınık boyunun bir kısmı Ceyhan ırmağında Nur dağlarına doğru geniş bir alana yerleşir. Memlüklere karşı ayaklanarak 1378'de Memlük hâkimiyetine son veren Kınıklar daha sonra kendi içlerinde Üçoklardan olan Yüregirlere karşı da saldırılarda bulunurlar. Tüm bu saldırıların neticesinde Anadolu'da gittikçe güçlenen Kınıklar özellikle İç Anadolu'da da etkin rollerde bulunurlar. Siyasi güçlerini XV. yüzyılda kaybetmeye başlayan Kınıklılar yerleşik hayat konusunda oldukça etkin ve başarılı oldukları için Osmanlı'nın Anadolu birliğini kurduğu dönemde de önemini korur.

Osmanlı, Anadolu'da Kınıklılığın oturduğu yerleri kendi adlarıyla anılan kaza haline getirir. Bu sebeple yukarıda da belirttiğimiz üzere günümüzde Anadolu'da halen "Kınık" adı ile anılan pek çok yerleşim yeri bulunmaktadır. Bunların pek çoğu Kınık adı ile halen devam etmektedir. Ayrıca; Kınıkdelileri, Kınıkderesi, Kınıkkoz, Kınıklı, Kınıklar gibi isimlerle anılan yerleşim yerlerine de rastlamak mümkündür. Özellikle 2000 sayımına göre nüfusu 10.000'in üzerinde ve ilçe merkezi durumunda olan önemli bir merkez bulunmaktadır³².

3.2 Kınık Boyu Dil Özelliklerinin Alaşehir Yöresi Dil Özellikleri İle Karşılaştırılması

Zeynep Korkmaz'ın incelediği Kınık boyu dil özellikleri³³ bugün, Anadolu'nun pek çok yerleşik ağız grubunda varlığını sürdürmektedir. Bu çalışmamızda Alaşehir'e bağlı merkez köylerden derlenen metinlerden yola çıkılarak Kınık boyu dil özelliklerinin yöredeki kullanımları üzerinde durulacaktır.

³¹ Faruk Sümer, age., s. 356.

³² Faruk Sümer, "Kınık", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.25, Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, Ankara, 2002, s.419.

³³Zeynep Korkmaz, "Anadolu Türkçesinin Kuruluşunda Çeşitli Oğuz Boylarının Rolü", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C. II, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s. 182-183.

3.2.1. η, ñ Kullanımı

Eski Türkçeden beri varlığını sürdüren η, ñ genzel damak sesleri Kınık boyu dil özelliği olarak, yöre ağzlarında (özellikle 2. tekil şahıs eklerinde ve ilgi eki *-In, -Un*'da) görülmektedir.

...emir subayına mākimeye verirseñiz beni veriñ dedi³⁴. (s.95, 1-a/21) “...emir subayını mahkemeye verirseniz bana (da) verin dedi.”

Burada 2. çokluk şahıs eki ile 2. teklik şahıs ekinin emir biçiminin bu ses ile kullanıldığını görmekteyiz.

Hatay'ıñ teşkilatına almak için...(s.95, 1-a/7) “Hatay'ın teşkilatını almak için...”

Köyüñ isannarı yapıyodu (s.191, 24-b/5) “Köyün insanları yapıyordu.”

Yukarıdaki örneklerde bu ekin isim çekim eklerinden ilgi ekine geldiği görülür.

Çalışma bölgemizde “*kadar*” ilgecinin (edatı) *gadañ* biçiminde sıkça kullanıldığı görülmektedir. Bu biçim belki de çabukluk ve söyleme kolaylığı olarak açıklanabilir.

...hanı neden bu gadañ çok metediyoyñuz gayınvaldeñizi demiş.(s.129, 8-c/11-12) “...hani neden bu kadar övüyorsunuz kayınvalidenizi demiş.”

Bu özellik Eski Anadolu Türkçesi ve daha önceki yazı dillerinde ortak olan özelliklerden biri olarak kabul edilmektedir. Leylâ Karahan bu özellik ile ilgili olarak; “*Eski Anadolu Türkçesi, damak n'sinin korunduğu diğer bölgelerin (Batı Anadolu, Orta Anadolu, Güney Anadolu, kısmen Batı ve Orta Karadeniz) ağzlarıyla birleşmektedir*³⁵.” biçiminde konuya açıklık getirir.

3.2.2. k>g Değişimi

Kınık boyu özelliklerinden bir diğeri de sözcük başında kullanılmakta olan *k-* ve *k□-* damak seslerinin tonlularak *ğ-* ve *g-*ye dönüşmesidir. Bu durum yöre ağzlarında, örneğine sık rastlanan özellikler arasında bulunmaktadır. Hemen her örnekte karşılaştığımız sözcük başı *k-* sesi, *g-* sesine ya da *k~g* arası ünsüzü karşılayan “*K*”³⁶ sesine dönüşmektedir.

guduz inesi vuruldu baña ineK gudurdu... (s.190, 24-a/7)

...yedi dane gadeşim varıdı... (s.110, 4-a/7) “...yedi tane *k*ardeşim vardı.”

...ben ÇanakKalenin ğaşısındı ecebaT deyôlâ...(s.152, 15-a/8) “...ben Çanakkale'nin karşısında Eceabat diyorlar...”

...baKKal kahvemize gelirler.(s.157, 16-a/63) “...bakkal kahvemize gelirler.”

...mesir alanımız gerçeKten geniş çoK güzel. (s.159, 16-b/72)

Bununla ilgili olarak Gürer Gülsevin de Oğuz grubu ağzlarının en belirgin özellikleri arasında bu ünsüz ötümlüleşmesini göstermektedir. Oğuz lehçe ve ağzlarında bulunan ötümlüleşmelerin derece ve yoğunluk bakımından farklılık gösterebildiğini dile getiren Gürer Gülsevin, Türkiye Türkçesi yazı dilinde de sadece ince ünlü kelimeler başındaki ‘*k*’ seslerinin ötümlüleşip ‘*g*’ olduğu halde (kel->gel-, fakat kal- = kal-, gibi) günümüz Türkmen Türkçesinde, hem ince hem de kalın ünlü kelimelerin başındaki ‘*k*’ seslerinin ötümlüleştiğinden söz etmektedir

³⁴Parantez içerisinde öncelikle tezin sayfa numarası verilmiştir. Daha sonra kişilerden derlenen metinlerin ayrımını kolaylaştırmak adına alt bölümler belirlenmiştir. Her alt bölüm sözcüklerin kolay bulunabilmesi adına beşerli cümleler halinde ayrılmıştır ve son olarak satır numaraları gösterilmiştir.

³⁵ Leylâ Karahan, “Eski Anadolu Türkçesinin Kuruluşunda Yazı Dili-Ağız İlişkisi” *Turkish Studies*, (Ed. Mehmet Dursun Erdem), www.turkishstudies.net, (ET. 14.03.2010)

³⁶ Bu ses için kullanılan işaret, Zeynep Korkmaz'ın Güney-Batı Anadolu Ağzları adlı eserinden aynen alınmıştır.

(kel->gel-; kal-> gal- gibi). Türkiye Türkçesinin ağızlarında da bu ötümlüleşme derecelerinin farklılık gösterdiğini belirterek bu durumun daha çok Batı Anadolu ağızlarında biçimlendiğini aktarır³⁷. Burada Gürer Gülsevin, özellikle günümüz Türkmen Türkçesinde kullanılmakta olan bu ses özelliğinin Oğuz grubu ağız özelliklerinin etkisine bağlar ve bu özelliğin Batı Anadolu ağızlarında da sıklıkla kullanıldığına dikkat çeker.

Leylâ Karahan bu özelliği; “*Eski Anadolu Türkçesinde kelime başında k>g değişmesinin varlığı, bazı eserlerde kullanılan özel işaretle (üç noktalı kef, çift keşideli kef) anlaşılıyor. Eski Anadolu Türkçesi, bu bakımdan da Anadolu ağızlarıyla birleşir. Bütün bu özelliklerin, Oğuzcayı karakterize ettiği için Eski Anadolu Türkçesi ve Anadolu ağızlarında ortak olması tabiidir*”³⁸. biçiminde açıklar.

3.2.3. r ve l Seslerinin Düşmesi

Hece ve sözcük sonunda bulunan ‘r’ ve ‘l’ seslerinin pek çok sözcükte düştüğü görülür. Bu seslerle ilgili olarak Ahmet Buran “*Çağdaş Türk Yazı Dillerinde ve Türkiye Türkçesi Ağızlarında İkincil Uzun Ünlüler*” adlı makalesinde, “*Akıcı r ve l ünsüzleri söyleyiş zorluğu ve akıcı ünsüzler oluşları dolayısıyla düşmeye yatkın ünsüzlerdir. Bu ünsüzler düşerken boğumlanma sürelerini yanlarındaki ünlüler kendi üzerlerine alır ve uzarlar*”³⁹. demektedir. Zeynep Korkmaz bunu, Kınık boyu ağız özelliklerinden Anadolu’ya geçen özellik olarak açıklar. Bu durum, Alaşehir ve merkez köylerinde yapılan derleme metinlerde sık sık karşımıza çıkar.

Burdu düğünne nası ossuñ gızım (s.161, 17-b/1) “...burada düğünler nasıl olsun kızım”

Buradaki ‘l’ sesinin hem isim hem de eylem kökenli sözcükte düştüğü görülür. Bölgede pek çok sözcüğün hemen her basamağında ‘l’ sesinin düştüğü görülür. Yöre ağızlarında ‘r’ sesinin düşmesi, sözcük içinde başka bir ses olayını meydana getirir ki o da; yöre ağızlarında, özellikle vurgulu söylenen ‘r’ sesinin düşmesi durumunda kendinden önce gelen ünlüyü genellikle uzun ünlü yapması yönündedir. Çalışma bölgesinde ünsüz düşmeleri sıkça görülen ses olayları arasında sayılır; ancak hiçbirisi ‘r’ ünsüzü kadar uzun ünlü oluşumuna neden olmaz.

...deligannılā gidip habā yollādık. (s.139, 12-a/2-3) “...delikanlılar, gidip haber yollardık.”

Yöre ağızlarında “sonra” sözcüğünü farklı söyleyiş biçimleri ile kullanılır. Örneklerde de görüldüğü üzere ‘r’ sesi çok defa düşer. Bu sözcük; sōna, sō, sōra, soñura, sōnna gibi pek çok biçimde karşımıza çıkmaktadır.

...sōnada bi ölu oldu bi da hamileydi. (s.146, 13-b/49-50) “...sonra da bir oğlu oldu bir daha hamileydi.”

...ondan sō samanı gari ineKlerimizi veriyöz. (s.173, 19-b/110-111) “...ondan sonra samanı artık ineklerimize veririz.”

...gatarız ondan sō şekerinn bi de... (s.176, 20-b/40) “... katarız ondan sonra şekerini bir de...”

...dediKden sōra gızım derdiñ nedir deyo... (s.154, 15-a/92-93) “...dedikten sonra kızım derdin nedir diyor...”

³⁷ Gürer Gülsevin, Uşak İli Ağızlarının Ortak özellikleri ve Ağız Bölgeleri”, Zeynep Korkmaz Armağanı, TDK Yay., Ankara, 2004, s. 208.

³⁸ Leylâ Karahan, “Eski Anadolu Türkçesinin Kuruluşunda Yazı Dili-Ağız İlişkisi” *Turkish Studies*, (Ed. Mehmet Dursun Erdem), www.turkishstudies.net, (ET: 14.03.2010)

³⁹ Ahmet Buran, “Çağdaş Türk Yazı Dillerinde ve Türkiye Türkçesi Ağızlarında İkincil Uzun Ünlüler” Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi, Çukurova Üniversitesi, http://turkoloji.cu.edu.tr (ET:09.03.2005)

...soñura yimez işmezdim ben heş... (s.167, 18-b/39) "...sonra yemez içmezdin ben hiç..."
 ...ondan sönna işeyi giTTim. (s.204, 28-a/1) "...ondan sonra şeye gittim."

Yukarıdaki son örnekte zor çıkartılan titreşimli *r* sesinin bölgede ilerleyici benzeşme yolu ile kurulan bir örneğine rastlanmaktadır. Sözcük içinde söylenmesi zor olan bu ses sözcükten atılmasa da sesin kullanımı benzeşme yolu ile sağlanmıştır.

3.2.4. Şimdiki Zaman Ekleri

Alaşehir ve merkez köylerinde kullanılan şimdiki zaman *-yor* ekinin şahıs eklerinin çekimi ile birlikte çeşitli biçimleri ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki; bu ek, şahıs eklerinin çekimi esnasında *-yon*, *-yon*, *-yo*, *-yoz*, *-yon*, *-yolā* biçimleriyle kullanılmaktadır⁴⁰. Aslında Batı Anadolu ağzlarında, çok şekilli şimdiki zaman ekleri fazlaca kullanılmaktadır.

Ali Akar, *Muğla Ağızlarında Şimdiki Zaman Biçimleri* adlı makalesinde Muğla ağzlarında kullanılmakta olan 12 çeşit şimdiki zaman ekinen bahsetmektedir⁴¹. Ali Akar bölgedeki şimdiki zaman ekinin çeşitliliğini Oğuz Türkçesi yazı diline ve Oğuz, Kıpçak ağzlarının etkilerine bağlamaktadır.

Tuncer Gülensoy *Anadolu Ağızlarında Şimdiki Zaman Eki* adlı yazısında Muğla, Aydın, Denizli, Uşak ve Kütahya ağzlarında şimdiki zaman eki *-yor* ekinen başka, yardımcı fiillerle kurulan şimdiki zaman kullanımlarını ortaya koyar. Özellikle Türkmen Türkçesinde bulunan *yatmak* yardımcı eyleminin Oğuz Türkçesinde eskiden beri kullanılmakta olan bir eylem olduğunu hatırlatarak, bu eylem yardımı ile yapılan şimdiki zaman durumundan söz eder. Türkmen Türkçesindeki *bar-ı-yatır* biçiminin Muğla ağzındaki *gel-i-p-batır* ile aynı olduğunu ifade eden Gülensoy; aynı zamanda, burada yabancı Türkologların da bu zaman eki ile ilgili araştırmalarını da belirtmektedir⁴².

Zeynep Korkmaz; *-yat-* ve bu eylemin sesçe değişmesinden ibaret olarak vurguladığı *-bat-* ve *pat-* yardımcı eylemleriyle yapılan şimdiki zaman ekinin, daha çok Muğla ve yöresine özgü bir özellik olarak vurgulamaktadır⁴³. Ayrıca Korkmaz, özellikle Güney-Batı Anadolu ağzlarına özgü olan *-daha çok Denizli, Muğla ve Aydın çevresi-* ve bu bölgelerde yoğunluk kazanan *"yörü-, var-, yat-* yardımcı fiilleriyle kurulan şimdiki zaman kullanımını, vaktiyle bölgeye yerleşmiş olan Kayı, Alayunt ve Eymir boylarına bağlamaktadır. Korkmaz; bölgede bulunan şimdiki zaman biçimlerinin bu boyların ağız özellikleri ile bağlantılı olabileceğini dile getirir⁴⁴.

Nurettin Demir'e göre "Derleme Sözlüğüne *batı, -batır, -batır, patı, patır* şeklinde alınmış birlikler bugünkü standart Türkiye Türkçesinde artık görülmeyen *-ip yat-ır* birleşik fiilinden ortaya çıkmıştır. Bilimsel kaynaklarda Osmanlı Türkçesinde ve bugünkü Türkiye Türkçesi ağzlarında *-ip yat-* tasviri fiilinin süreklilik ifadesiyle kullanıldığını gösteren bilgiler vardır⁴⁵." Bundan ortaya çıkmış olan şimdiki zaman ekleri bu gün başta Güneybatı Anadolu olmak üzere ağzlarda

⁴⁰Zeynep Korkmaz, "Anadolu Türkçesinin Kuruluşunda Çeşitli Oğuz Boylarının Rolü", **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. II, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s. 183.

⁴¹Ali Akar, "Muğla Ağızlarında Şimdiki Zaman Biçimleri", S. 4, **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Muğla, 2001, s. 3-8

⁴²Tuncer Gülensoy, "Anadolu Ağızlarında Şimdiki Zaman Eki", **Türk Kültürü Araştırmaları**, S. XXII/1-2, Ankara, 1985, s.290. (F.Korş'un "*Batı Türk dillerindeki şimdiki zaman ekinin menşei*" adlı yazısına göre; *-yor* ve *-yar* ekleri *-yat*'dan türeyerek *-ır yatır* halini almaktadır. Aynı eki K. Foy; *yörü-, yori-)-yor, -yar* olarak kabul etmektedir.)

⁴³Zeynep Korkmaz, age., 1994, s.87-92.

⁴⁴Zeynep Korkmaz "Anadolu Ağzlarının Etnik Yapı ile İlişkisi Sorunu", **TDAY-Belleten 1971**, TDK. Yay. Ankara, 1989, s. 32

⁴⁵Nurettin Demir, "Derleme Sözlüğü'nde Şimdiki Zamanla İlgili Veriler", Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi, Çukurova Üniversitesi, <http://turkoloji.cu.edu.tr>. (ET:11.03.2010).

kullanılmaktadır. Baştaki, *-ip* zarf-fiil ekinin ünlüsüyle aynı olan ünlü, çift dudak ünsüzü *-b*, *-ip yat-ır > -iPPatır > -ibatır* şeklindeki gelişmeye işaret eder. Güneybatı Anadolu ağızlarında da bunun değişik örnekleri ağızlarda hâlâ yaşamaktadır. Bölgede varlığını sürdüren şimdiki zaman ekini daha çok Güney Batı Anadolu ağızlarına özgü olan bir özellik olarak vurgulanmaktadır⁴⁶. Nurettin Demir burada daha çok Muğla ağzına özgü bir kullanım gibi gösterilmekte olan farklı yapıdaki şimdiki zaman eklerinin, Derleme Sözlüğü'nde Güney Batı Anadolu'nun hemen her bölgesinde kullanılan bir ek olduğunu belirtir.

Zeynep Korkmaz da *Güney-Batı Anadolu Ağızları* adlı eserinin sonuç bölümünde bölgede kullanılan şimdiki zaman eklerinin bu zarf-fiil eklerinden türemiş olabileceği düşüncesinden söz eder.

Mecdut Mansuroğlu bu eki, “*-p*, *-up/-üp* zarf-fiil eki *dur-* yardımcı fiilinin geniş zamanı ile yer yer geçmiş zaman ifadesi de olan bir süreklilik ifade eder.” şeklinde tanımlamaktadır⁴⁷. Bu şimdiki zaman eki, Muğla ve yöresinde sıklıkla kullanılan; ancak değişik türleriyle Güney-Batı Anadolu'da varlığını devam ettirmekte olan ve Türkçenin belli dönemlerinde kullanılmış olan zaman eklerindedir.

Nergis Biray; Denizli'ye bağlı Acıpayam'da yapmış olduğu araştırmalar sonrası şimdiki zaman ekinin; türleri, etnik yapısı ve Acıpayam'da kullanımı ile ilgili örnekleri makalesinde ayrıntılı biçimde verir. Bu bölgede de şimdiki zaman ekleri hemen hemen aynı görevde kullanılmaktadır. Nergis Biray, özellikle *-P* zarf-fiili ile birlikte kullanılan *-dur < -tur* tasvirî fiilinin; bölgede, süreklilik gösteren şimdiki zaman anlamlı yardımcı fiiller olarak bölgede sıkça kullanılan *-P tur-*, *-P dur-* biçimli örneklerini belirtir. Bu ve buna benzer pek çok örnek yöre ağzında kullanılmaktadır⁴⁸.

Çalışma bölgesi Alaşehir ve çevre köylerinde, Muğla ağızlarındaki kadar çok şekilli şimdiki zaman eki kullanılmaktadır; ancak bölgede birden fazla şimdiki zaman eki ile de karşılaşmak mümkündür. Ali Akar'ın Muğla ağızlarında belirlediği Fiil + zarf-fiil eki (*-Ip*) + *börü-* (<*yörü-*) biçimli şimdiki zaman eki Alaşehir ve merkez köylerinde kullanılmaktadır. Metinlerde karşılaşmadığımız bu zaman eki yöre ağızlarında, hayat gid-*ip börü* (hayat gidip duruyor ya da hayat sürüyor) biçiminde kullanılmaktadır. Fiil + zarf fiil eki (*-ip*) + *bar* biçimli şimdiki zaman eki de Alaşehir ve yöresinde kullanılmaktadır; ancak yine, metinlerimizde bu ağız özelliğini gösteren örnekler bulunmamaktadır.

Fiil + zarf fiil eki (*-Ip*) + *dur-* biçimli geniş zaman eki Alaşehir yöresi ağızlarında şimdiki zaman ya da geniş zaman biçiminde kullanılmaktadır;

okuyup *duruyiiñ*. (s.103, 3-a/31) “durmadan okuyorsun” ya da “durmadan okursun” biçiminde söylenir.

Caştegin Turgunbayev bu ekin Kıpçak ve Harezmi Türkçesi ile aynı dönemi paylaşan Eski Anadolu Türkçesinde de aynı yapı ve görevde kullanıldığını dile getirmektedir. Turgunbayev; “*-A/-U/-I* zarf-fiil ekinin zaman açısından süreklilik bildirmesi onun şimdiki zaman içinde yer almasını sağlamıştır. *-p* zarf-fiil ekinin bitmişliği bildirmesi ise geçmiş zaman için kullanılmasına elverişli

⁴⁶ Nurettin Demir, agm.

⁴⁷Mecdut Mansuroğlu, “Eski Osmanlıca”, *Tarihî Türk Şiveleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1998, s. 267-268.

⁴⁸Nergis Biray, “Acıpayam Ağızlarında Kullanılan Şimdiki Zaman Ekleri ve Etnik Yapı İle İlişkisi”, *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi*, Çukurova Üniversitesi, <http://turkoloji.cu.edu.tr> (ET:08.03.2005)

*olmuştur*⁴⁹.” der. Nitekim bölge ağzında bu ekler, aynı yapı ve görevde kullanımını devam ettirmektedir.

Muğla ağızlarında kullanılan diğer bir şimdiki zaman eki de Fiil + zarf fiil eki (-*Ip/*) + *bat-* (<-*Ip batır* <-*ip yadır*) ile kurulan biçimdir. Bu yapı yörede;

... bi geli**P** batırı. (s.115, 5-b/43). “...hem öyle geliyor ki” biçiminde kullanılmaktadır.

Bölge ağızlarında kullanılmakta olan diğer şimdiki zaman eklerine gelince;

kötüydümde bilmey**on** eyidimide bilmey**on** (s.188, 23-a/72) “Ne kötü olduğumu biliyorum ne de iyi olduğumu.”

...üş sene oluy**o** işTe üş sene... (s.195, 25-a/15) “...üç sene oluyor işte üç sene...”

...adamıñ hayvannarını bakıy**oz** (s.197, 25-b/79) “...adamın hayvanlarına bakıyoruz.”

...numarenen geliyo**ñuz** ya bizim gız dedim (s.201, 27-a/14) “...numarayla geliyorsunuz ya bizim kız dedim.”

asKerlê işē yapıy**o** toplanıy**olā** (s.207,28-b/82) “askerler şey yapıyor toplanıyorlar.”

3.2.5. Ünlü İncelmeleri

Kınık boyunun ağız özelliklerinden biri olarak gösterilen ünlü incelmeleri pek çok örnekte karşımıza çıkmaktadır.

esKeri yolladı**K** eskerden gelessiye şe**iT** oldu (s.174, 20-a/25-26) “Askere yolladık askerden gelene kadar şehit oldu.

...on sarılere taktıl**ā** (s.185, 22-c/36-37) “...on sarı lira taktılar.”

...birez fazlıleştirdiler. (s.283, 54-a/40)

...iki denesini de... (s.268, 49-a/32) “...iki tanesi de...”

3.2.6. Gelecek Zaman Eki

Gelecek zaman eki (-*acak/-ecek*) ünlü düşmesi ile baştaki -*a* ve -*e* sesini kaybetmektedir. Bu özellik çalışma bölgesi Alaşehir’de fazlaca kullanılmaktadır. Gelecek zaman ekindeki ünlü düşmesi sonucu aynı zamanda ünlü incelmeleri özelliğine de örnektir.

baş**kā** ne ol**ceK** iş**Tē** (s.210,29-a/112) “...başka ne olacak işte.”

...sebe**P**Ten gini kötü v**āceK** sözümde... (s.218,32-b/45-46) “...sebepden yine varacak sözümde...”

ne iş**K**encēsi **yaPceKlē** tokadınan (s.243, 40-a/7) “Ne işkencesi yapacaklar tokatla.”

3.2.7. Uzun Ünlüler

Derlenen metinlerde göze çarpan diğer bir özellik ise ünlülerin uzun okunması yönündedir. Bu uzun ünlüler genellikle sözcük başında bulunmaktadır. Zeynep Korkmaz, bunu da Kınık boyu dil özellikleri arasında saymaktadır. Bu biçim, Eski Anadolu Türkçesi’nde de (özellikle XIII. XIV. yüzyılın harekeli metinlerinde) kullanılmış; ayrıca Oğuz Türkmen lehçelerinde pek çok sözcükte de aynı yapı korunmuştur. Bu uzunluklar Oğuz Türkçesi’ni temsil etmektedir⁵⁰. Korkmaz “Batı

⁴⁹Çaştegin, Turgunbayev, “-a Turur Şimdiki Zaman Ve -p turur Geçmiş Zaman Eklerinin Yapısı” **Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi**, S. 8, (1999) s. 500-502.

⁵⁰ Zeynep Korkmaz, “Eski Türkçedeki Oğuzca Belirtiler”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C.I, TDK Yay., Ankara, 1995, s.209.

Anadolu Ağızlarında Aslı Ünlü Uzunlukları Hakkında” adlı makalesinde konu ile ilgili olarak, özellikle Batı Anadolu ağızlarında kullanılan bu uzunlukların, vurguyla karışık uzunluğa ağırlık veren ahenkli bir konuşma tarzının olduğunu belirtilmektedir. Özellikle Dinar (Afyon) bölgesinde kullanımına az rastlanan uzunlukların bölgede; daha çok Kınık, Avşar ve Kazanpınar gibi yerleşik Türkmen köylerinde kullanılageldiği açıklanmaktadır⁵¹.

...geldiK işTē meKKēde bi... (s.227, 36-a/24)

...ayanın şēyini sārmişlar. (s.231, 37-a/93)

ēvleri soyyōlarımış işTe. (s.233, 38-a/4-5) “Evleri soyuyorlarmış işte.”

başlārız ilāc aTmēye maymıncıK o aradā açıldıK başınā... (s.248, 42-b/19). “Başlarınız ilaç atmaya maymuncuk -bir çeşit böcek- o arada açıldık başına...”

3.2.8. mI, mU Soru Eki

Yöre ağızlarındaki kullanımı sadece birkaç köyle sınırlı olan bir diğer ağız özelliği de; *-mI* ve *-mU* soru eklerinin, bazı kiplerin çekiminde kip ekinden önce gelmesidir⁵².

3.2.9. I.Teklik Şahıs Eki

Ayrıca; 1.şahıs ekinin görülen geçmiş zamanın dışındaki diğer kiplerde, genel olarak *-m* değil *-n*’li biçimi ile kullanılması da Kınık boyu ağız özelliklerinden olduğunu göstermektedir.

...yedi buçuK leramıydı bilmiyon (s.261, 47-a/10). “Yedi buçuk lira mıydı bilmiyorum.”

ben alayā gidiyon dedim (s.262, 47-a/45) “ben alaya gidiyorum dedim.”

hindi şēerde gidemeyon yanna (s.265, 48-b/17-18) “Şimdi şehirde gidemiyorum yanına”

Bu özellikle ilgili olarak Ahmet Bican Ercilasun, Türkmen Türkçesindeki teklik 1. şahıs ekinin *-n* ile kurulduğunu ve bu ekin Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde de karşımıza çıktığını dile getirir. Ercilasun bu özelliğin Batı Anadolu ağızlarında yaygın biçimde kullanıldığını söyler⁵³.

3.2.10. Yükleme ve Yönelme Durumu Ekleri

Zeynep Korkmaz, Batı Anadolu ağızlarında -hatta Türkiye Türkçesi Anadolu ağızlarında- yükleme durumu ekinin yönelme durumu anlamında, yönelme durumu ekinin de yükleme durumu anlamında yer değiştirerek kullanılmasını Kınık boyu ağız özelliği olarak açıklar. Korkmaz, Eski Türkçedeki *-ig/-ig,-ag/-eg* eklerinin zamanla eriyip kaybolması sonucu *-i, -i, -a, -e* biçimlerine dönüştüğünü, dolayısıyla Türkiye Türkçesi ağızlarındaki bu ses özelliğinin de Eski Türkçe döneminin kalıntısı olduğunu belirtir⁵⁴.

Çalışma bölgesi Alaşehir’de, bu dil özelliği ile ilgili kullanımlar aşağıdaki gibidir;

...dağları gaşdıK biz dēdi (s.141, 12-b/37) “...dağlara kaçtık biz derdi.”

beni bōşluydu (s.97, 1-b/14) “Bana borçluydu.”

⁵¹ Zeynep Korkmaz, “Batı Anadolu Ağızlarında Aslı Ünlü Uzunlukları Hakkında”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C.II, TDK Yay., Ankara, 1995, s.124.

⁵² Metinlerde, doğal dili bozmamak için derleme yapan kişilere sorular doğrudan sorulmamıştır; bu yüzden özellikle yöreye ait olan ve sıklıkla kullanılan bazı ağız özellikleri metinlere yansıtılmamıştır. Ancak tarafımızdan “Yatı mıyodun? Alı mıyōn” biçimli pek çok örneğin yöre ağızlarında sık sık kullanıldığı bilinmektedir.

⁵³ A.Bican Ercilasun, “Oğuz-Türkmen Dil Kaynakları”, **Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi**, sayı:11, Bahar, 2001, s.11-12.

⁵⁴ Zeynep Korkmaz, “Eski Türkçedeki Oğuzca Belirtiler”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C.I, TDK Yay., Ankara, 1995, s.212

Amadı Memede evēdik (s.97, 1-a/80) “Ahmeti Mehmeti evlendirdik.”

Türkmen Türkçesi ağızlarında bulunan farklı yapıdaki eklerden biri de çokluk ekidir. Pek çok biçimi ile karşılaştığımız çokluk eklerinden biri *-nar, -ner* biçimi ile kurulanlardır⁵⁵. Bilindiği üzere Türkiye Türkçesi’nde kullanılmakta olan *-lar, -ler* çokluk ekleri, Türkiye Türkçesi ağızlarında pek çok çeşidi ile karşımıza çıkar. Özellikle Batı Anadolu ağızlarında ve çalışma bölgesi Alaşehir’de *-nar* ve *-ner* biçimli çokluk ekleri sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Yöre ağızlarında bu çokluk eklerinin uzun ünlülü (*-nā* ve *-nē* olarak) biçimleri ile karşılaşılır.

...abı onnā gelmedi (s.126, 8-a/20) “...abla onlar gelmedi.”

Bayramnāda geşken mesela...(s.135, 11-a/48)

Burdu düğünnē nası ossuñ gızım...(s.161, 17-b/1) “Burada düğünler nasıl olsun kızım”

Anadolu, hala Oğuz boylarının dil özelliklerini kendi içinde kullanmaya devam etmektedir. Gürer Gülsevin’in de belirttiği gibi Oğuzlar Anadolu’nun sadece birkaç bölgesi ile sınırlı değildir. Bazen sadece bir tek Oğuz boyuna aitmiş gibi gösterilen dil özelliği başka bir Oğuz boyunun da kullandığı özellikler arasında sayılabilir⁵⁶. Turgut Tok “Denizli İli Ağızlarında Vurguya Dayalı Ünsüz Düşmesi” adlı makalesinde Denizli ve çevresinde belirlediği ağız özelliklerinden söz eder. Bu bağlamda; çalışma bölgesi Alaşehir ve çevresinde de aynı özelliklerin kullanıldığı görülür. Tok bu çalışmasında; Denizli ve çevresi için “Bölge, genel olarak Oğuz-Türkmen-Yörük yerleşimine sahip olduğu için ağızlar, bu boylara ait ses ve şekil özelliklerini taşımaktadır⁵⁷” der.

Muğla, Denizli ve Alaşehir birbirine yakın yerler olduğundan ağız farklılıkları çok değildir. Buna rağmen bu yerlerin ortak olmayan kullanımları da bulunmaktadır. Bununla ilgili olarak Zeynep Korkmaz, pek çok bölgede kullanılan farklı yapıdaki şimdiki zaman eklerinin örneğini vererek bunu bir zenginlik olduğunu belirtir. Korkmaz bu durumu Anadolu ve Rumeli’ye yerleşmiş olan Oğuz-Türkmen boyları ile Kıpçak ve diğer Türk boylarının ortak değerleri dışındaki eğilim farklılığı ve ayrılıklarına bağlar⁵⁸.

Konum olarak birbirine yakın olan yerleşim yerleri arasındaki ağız farklılıkları daha çok hissedilmektedir; bu durum, kendi içinde farklılık gösteren Oğuz boylarının, Türkiye Türkçesi ağızlarındaki etkilerini göstermektedir.

SONUÇ

Oğuz boylarının önemli çoğunluğunu oluşturan Kınıkların ağız özelliği ile Alaşehir’de kullanılan ağız özellikleri karşılaştırıldığında, ortak pek çok kullanım olduğu görülmektedir. Ancak; daha önce de belirtildiği üzere bu bölge, sadece Kınık boyunun ağız özelliklerini taşımaz. Derleme yapılan Alaşehir ve merkez köylerinin aynı zamanda Avşar boyu ağız özelliklerini de taşıdığı söylenebilir. Batı Anadolu’nun bazı bölgelerine yerleşen -Manisa-Demirci, Afyon, Uşak, Aydın-Bozdoğan-Söke-Birge, Muğla-Milas⁵⁹- Avşarlar, dil özelliklerinin pek çoğunu bölgeye

⁵⁵ Hikmet Yılmaz, “Çokluk Eki -lar/-ler Üzerine”, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, TDK Yay., S:15 (2003), s.127-128.

⁵⁶ Gürer Gülsevin, “Anadolu Ağızlarında Etnik(Boysal) Özellikler ve Çepni Ağızları Üzerine”, (Ed. Gürer Gülsevin, Mehmet Dursun ERDEM) *Hamza Zülfikar Armağanı*, Turkish Studies, 2009, s. 1069-1071. (26.01.2010)

⁵⁷ Turgut Tok, “Denizli İli Ağızlarında Vurguya Dayalı Ünsüz Düşmesi” *Turkish Studies*, (Ed. Mehmet Dursun Erdem), www.turkishstudies.net (ET. 10.03.2010)

⁵⁸ Zeynep Korkmaz, “Anadolu ve Rumeli Ağızlarında Etnik Yapı Ayrılıklarından Kaynaklanan Ses ve Şekil Bilgisi Zenginliği Üzerine” (Ed. Ekrem Arıkoğlu), *Ahmet Bican Ercilasun Armağanı*, Akçağ Yay., Ankara 2008, s. 136-138.

⁵⁹ Zeynep Korkmaz, “Anadolu Türkçesinin Kuruluşunda Çeşitli Oğuz Boylarının Rolü”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C.II, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s.183.

yerleşmiş olan boydaşlarına yansıtılmışlardır. Örneğin; araştırma bölgesi Alaşehir ve pek çok köyü Zeynep Korkmaz'ın Avşar dil özelliği olarak belirttiği r~l değişimini sık sık kullanmasıyla dikkat çeker.

Selbes>serbest s.202,27-a/43, rapor>rapor (s.244,41-a/129), bilader>birader (s.251,43-a/42) örneklerinde olduğu gibi.

Bunun dışında yine Avşar özellikleri arasında sayılan Eski Türkçedeki ilk hece *i*-leri bölgede kullanımı aynen devam etmektedir. didi>dedi (s.108,3-b/89), yimedim>yemedim (s.124,7-b/21) gibi.

Alaşehir ve köylerinden derlenen metinlere baktığımızda, Oğuz boylarından biri olan Salur boyu ağız özelliklerinin bölgede kullanılmadığını görmekteyiz. Oysa Salurlar, Batı Anadolu'da sadece Manisa ve çevresinde bulunmaktadır. Ancak Kınık boyunun dil özelliklerini taşıyan Alaşehir ve çevre köyleri, Salur boyu ağız özelliğinden çok Avşar boyu dil özelliklerinden bazılarını kullanması yönünde dikkat çeker.

Oğuz boyları Anadolu'nun pek çok yerinde varlığını hissettirir. Bundan dolayıdır ki aslında bu boyların pek çok özelliğinin yanında dil özellikleri de Anadolu'nun hemen her köşesinde yayılmış durumdadır. Herhangi bir bölgeyi sadece bir tek Oğuz boyunun bölgesiymiş gibi kabullenmek elbette yanlıştır. Oğuz boylarının her biri Anadolu'nun bazı bölgelerine yerleşmiş durumdadır; ancak herhangi bir Oğuz boyuna aitmiş gibi gösterilen bir bölgede, diğer Oğuz boylarının etkileri de hissedilmektedir. Anadolu'da Oğuz boylarının yerleşim alanlarını tek tek tespit edebilmek neredeyse olanaksızdır. Anadolu'nun herhangi bir yerinde kullanılan çok farklı bir sözcük ya da özellik, Oğuzların oradaki varlığını elbette hissettirmektedir; ancak hangi boyun; nerede, ne kadar etkili olduğunu anlamak kolay değildir. Bu sebeple belki de Oğuzları Anadolu'nun hemen her köşesinde aramak gerekir.

Türkiye Türkçesi ağızları ile ilgili çalışmalar devam ettikçe Oğuz boylarının Anadolu'yu özellikle dil açısından nasıl etkilemiş olabildiğine de tanık olmuş olacağız.

KAYNAKLAR

- AKAR Ali, "Muğla Ağızlarında Şimdiki Zaman Biçimleri", **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 4, (2001), s.1-10
- ATALAY Besim, **Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi**, C.1, TDK Yay., Ankara, 1998.
- BENZING Johannes ve MENGES Karl Heinrich, "Türk Dillerinin Sınıflandırılması", **Tarihî Türk Şiveleri**, Çev.: Mehmet Akalın, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1998, s.1-14.
- BİRAY Nergis, "Acıpayam Ağızlarında Kullanılan Şimdiki Zaman Ekleri ve Etnik Yapı İle İlişkisi", **Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi**, Çukurova Üniversitesi, <http://turkoloji.cu.edu.tr>
- BOZKURT Fuat, **Türklerin Dili**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, II. Baskı, Ankara, 2002.
- BURAN Ahmet, "Çağdaş Türk Yazı Dillerinde ve Türkiye Türkçesi Ağızlarında İkincil Uzun Ünlüler" **Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi**, Çukurova Üniversitesi, <http://turkoloji.cu.edu.tr>
- BURAN Ahmet, **Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hal) Ekleri**, TDK Yay., Ankara, 1996.
- DEMİRTAŞ Faruk, "Osmanlı Devrinde Anadolu'da Oğuz Boyları", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Dergisi, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/> s. 321-365.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

- DEVELİ Hayati, “Eski Türkiye Türkçesi Ağızlarının Sınıflandırılması”, **Turkish Studies**, (Ed. Mehmet Dursun Erdem), www.turkishstudies.net, (ET. 12.03.2010), s.213-230.
- DİLAÇAR Agop, **Türk Diline Genel Bir Bakış**, TDK Yay., Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1964.
- ERATALAY Sevda, **Alaşehir ve Yöresi Ağızları**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van, 2007.
- ERCİLASUN Ahmet Bican, “Oğuz-Türkmen Dil Kaynakları”, **Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi**, S.11, Ankara, 2001, s. 7-13.
- ERCİLASUN Ahmet Bican, “Doğu Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması”, **Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi**, XXIII/1-2, 1985, s.219-223.
- ERGİN Muharrem, **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım, İstanbul, 1998.
- GÖMEÇ Sadettin, Oğuz Kağan’ın Kimliği, Oğuzlar ve Oğuz-Kağan Destanları Üzerine Bir-İki Söz, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/32/238> s.113-121.
- GÜLSEVİN Gürer, “Anadolu Ağızlarında Etnik(Boysal) Özellikler ve Çepni Ağızları Üzerine” (Ed. Gürer GÜLSEVİN, Mehmet Dursun ERDEM) **Hamza Zülfikar Armağanı, Turkish Studies**, www.turkishstudies.net (ET. 08.06.2010) s. 1067-1080.
- GÜLSEVİN Gürer, “Uşak İli Ağızlarının Ortak Özellikleri ve Ağız Bölgeleri”, **Zeynep Korkmaz Armağanı**, TDK Yay., Ankara, 2004, s. 206-215.
- GÜLENSOY Tuncer, “Anadolu Ağızlarında Şimdiki Zaman Eki” **Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi**, S. XXII/1-2, 1985, Ankara, s. 282-295.
- GÜLENSOY Tuncer, Alkaya Ercan, **Türkiye Türkçesi Ağızları Bibliyografyası**, Akçağ Yay., Ankara, 2003.
- KARA Mehmet, **Türkmen Türkçesi ve Türkmen Edebiyatı Üzerine Araştırmalar**, Akçağ Yay., Ankara, 1998.
- KARAHAN Leylâ, “Anadolu’da Türk Yazı Dilinin Gelişimi”, **Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S:3, Kırgızistan, 2002, s. 147-153.
- KARAHAN Leylâ, “Eski Anadolu Türkçesinin Kuruluşunda Yazı Dili-Ağız İlişkisi” **Turkish Studies**, (Ed. Mehmet Dursun ERDEM), www.turkishstudies.net. (ET. 10.05.2009), s.1-12.
- KORKMAZ Zeynep, “Anadolu Ağızlarının Etnik Yapı ile İlişkisi Sorunu”, **T.D.A.Y-Belleten**, Ankara, 1971, 21-32.
- KORKMAZ Zeynep, “Anadolu ve Rumeli Ağızlarında Etnik Yapı Ayrılıklarından Kaynaklanan Ses ve Şekil Bilgisi Zenginliği Üzerine” (Ed. Ekrem ARIKOĞLU), **Ahmet Bican Ercilasun Armağanı**, Akçağ Yay., Ankara 2008, s.131-139.
- KORKMAZ Zeynep, “Anadolu Türkçesinin Kuruluşunda Çeşitli Oğuz Boylarının Rolü”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C II, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s.180-187.
- KORKMAZ Zeynep, “Batı Anadolu Ağızlarında Aslı Ünlü Uzunlukları Hakkında”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C.II, TDK Yay., Ankara, 1995, s.123-127.
- KORKMAZ Zeynep, “Anadolu Ağız Araştırmalarına Toplu Bir Bakış” **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C.II, TDK.Yay., Ankara, 1995, s.232-248.

- KORKMAZ Zeynep, “Eski Anadolu Türkçesinin Türk Dili Tarihindeki Yeri”, (Ed. Güner GÜLSEVİN, Metin ARIKAN) **Fikret Türkmen Armağamı**, Kanyılmaz Matbaası, İzmir, 2005, s. 471-474.
- KORKMAZ Zeynep, “Eski Türkçedeki Oğuzca Belirtiler”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C.I, TDK Yay., Ankara, 1995, s. 205-216.
- KORKMAZ Zeynep, **Güney-Batı Anadolu Ağızları, Ses Bilgisi (Fonetik)**, TDK Yay. Ankara, 1994.
- MANSUROĞLU Mecdut, “Eski Osmanlıca”, **Tarihî Türk Şiveleri**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1998, s. 247-276.
- ORKUN Hüseyin Namık, **Eski Türk Yazıtları**, TDK Yay. Ankara, 1994.
- ÖZKAN Mustafa, **Tarih İçinde Türk Dili**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1999.
- SÜMER Faruk, **Oğuzlar(Türkmenler)**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992.
- SÜMER Faruk, “Kınık”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.25, Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, Ankara, 2002, s.418-419.
- TİMURTAŞ Faruk Kadri, Eski Türkiye Türkçesi (XV. yüzyıl), Enderun Kitabevi, İstanbul, 1994.
- TOK Turgut, “Denizli İli Ağızlarında Vurguya Dayalı Ünsüz Düşmesi” **Turkish Studies**, (Ed. Mehmet Dursun ERDEM), www.turkishstudies.net. (ET. 12.03.2010), s.841-848.
- TOSUN İbrahim, Doğu Anadolu Halk Ağızlarının Ortak Dil Özellikleri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Van, 2010.
- TURGUNBAYEV Çaştengin, “-a turur Şimdiki Zaman Ve -p turur Geçmiş Zaman Eklerinin Yapısı”, **Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi**, S. 8, Ankara, 1999, s. 497-505.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C. 25, Ankara, 2002.
- YILMAZ Hikmet, “Çokluk Eki -lar/-ler Üzerine”, **Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi**, TDK Yay., S. 15 (2003), s. 125-130.